

שיתף
רחמים
בדיון

מה מקום
מידת
הרחמים
עם
הנהגת
המשפט?!

וְזֶה דְבַר פְּשוּט וּמְבָרָר, כִּי הֵנָּה אֵל אֱמֶת ה'. וְהוּא מֵה שְׁאֵמֵר מִשֶּׁה רִבְנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם (דברים לב, ד), "הַצּוֹר תַּמִּים פְּעָלוֹ, כִּי כָל דְרָכָיו מִשְׁפָּט, אֵל אֱמוּנָה וְאִין עֹלָם" וְכוּ', כִּי כִּינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּמִשְׁפָּט הֵנָּה כִּד הוּא עֵבֵר עַל הַמִּשְׁפָּט הַעֲלִים אֶת הָעֵינַן מִן הַזְכוּת כְּמוֹ מִן הַחֹבֶבָה, עַל כֵּן אִם מִשְׁפָּט הוּא רוֹצֵה, צְרִיךְ שְׂיִתֵּן לְכָל אִישׁ כְּדְרָכָיו וְכַפְרֵי מַעֲלָלָיו בְּתַכְלִית הַדְּקָדוּק בֵּין לְטוֹב בֵּין לְמוֹטָב, וְהֵינּוּ, "אֵל אֱמוּנָה וְאִין עֹלָם צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא", שֶׁפָּרְשׁוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (תענית יא, א), "לְצַדִּיקִים וְלִרְשָׁעִים", כִּי כִּד הִיא הַמִּדָּה, וְעַל הַכֹּל הוּא דוֹן וְעַל כָּל חֲטָא הוּא מַעֲנִישׁ וְאִין לְהַמְלִט:

וְאִם תֵּאמֵר, אִם כֵּן מִדַּת הַרְחָמִים לְמָה הִיא עוֹמֶדֶת, כִּינּוּ שְׁעַל כָּל פְּנִים צְרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּדִין עַל כָּל דְבַר? הַתְּשׁוּבָה, וְדַאי מִדַּת הַרְחָמִים הִיא קִיּוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁלֹא הִיא עוֹמֶד זוּלָתוֹ כָּלֵל, וְאִף עַל פִּי כֵן אִין מִדַּת הַדִּין לּוֹקָה, וְזֶה — כִּי לְפִי שׁוֹרֵת הַדִּין מִמֶּשׁ הִיא רְאוּי שֶׁהַחֹטָא יַעֲנֵשׁ מִיַּד תַּכְּף לְחֲטָאוֹ בְּלִי הַמִּתְנָה כָּלֵל, וְגַם שֶׁהַעֲנֵשׁ עֲצָמוֹ יִהְיֶה בְּחֵרוֹן אִף כְּרֵאוּי לְמִי שֶׁמִּמְרָה פִּי הַבוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׁמוֹ, וְשְׁלֹא יִהְיֶה תַקּוּן לְחֲטָא כָּלֵל, כִּי הֵנָּה בְּאֱמֶת אִיךְ יִתְקַן הָאָדָם אֶת אֲשֶׁר עָוֹת וְהַחֲטָא כְּבָר נַעֲשָׂה? הַרִי שֶׁרָצַח הָאָדָם אֶת חֲבֵרוֹ, הַרִי שֶׁנָּאֵף, אִיךְ יוּכַל לְתַקַּן הַדְּבַר הַזֶּה? הַיּוֹכֵל לְהַסִּיר הַמַּעֲשֵׂה הַעֲשׂוּי מִן הַמְּצִיאוֹת? אֲמַנְסָם, מִדַּת הַרְחָמִים הִיא הַנּוֹתֵנֶת הַפֶּד שֶׁלְשֶׁה דְבָרִים שְׁזָכְרָנוּ, דְּהֵינּוּ, שְׂיִתֵּן זְמַן לְחֹטָא וְלֹא יִכְחַד מִן הָאָרֶץ מִיַּד כְּשֶׁחֲטָא, וְשֶׁהַעֲנֵשׁ עֲצָמוֹ לֹא יִהְיֶה עַד לְכַלּוֹ, וְשֶׁהַתְּשׁוּבָה תִּנְתֵּן לְחֹטָאִים בְּחֶסֶד גְּמוּר, שֶׁתַּחֲשֵׁב עַקִּירַת הַרְצוֹן כְּעַקִּירַת הַמַּעֲשֵׂה, דְּהֵינּוּ, שְׁבִהִיּוֹת הַשֵּׁב מִכִּיר אֶת חֲטָאוֹ וּמוֹדָה בּוֹ, וּמִתְבּוֹנֵן עַל רַעְתּוֹ וְשֵׁב וּמִתְחַרֵּט עָלָיו חֲרָטָה גְמוּרָה דְּמַעַקְרָא כְּחֲרַטַּת הַנְּדָר מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא מִתְנַחֵם לְגַמְרֵי וְהִיא חֲפָץ וּמִשְׁתַּוֵּקֵק שֶׁמְעוֹלָם לֹא נַעֲשָׂה הַדְּבַר הַהוּא וּמִצְטַעַר בְּלִבּוֹ צַעַר חֲזָק עַל שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה הַדְּבַר, וְעוֹזֵב אוֹתוֹ לְהִבָּא וּבוֹרַח מִמֶּנּוּ, הֵנָּה עַקִּירַת הַדְּבַר מִרְצוֹנוֹ יַחֲשֵׁב לוֹ כְּעַקִּירַת הַנְּדָר וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וְהוּא מֵה שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב (ישעיה ו, ז), "וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחֲטָאתֶךָ תִּכְפֹּר", שֶׁהָעוֹן סָר מִמֶּשׁ מֵהַמְּצִיאוֹת וְנִעְקָר בְּמָה שֶׁעֲכָשׁוּ מִצְטַעַר וּמִתְנַחֵם עַל מָה שֶׁהִיא לְמַפְרַע. וְזֶה חֶסֶד וְדַאי שְׂאִינָה מְשׁוֹרֵת הַדִּין, אִדְּ עַל כָּל פְּנִים הֵנָּה הוּא חֶסֶד שְׂאִינּוּ מִכְחִישׁ הַדִּין לְגַמְרֵי, שֶׁהַרִי יֵשׁ צַד לְתַלּוֹת בּוֹ, שֶׁתַּחַת הַרְצוֹן שֶׁנִּתְרַצֵּה בְּחֲטָא וְהַתְנָאָה שֶׁנִּתְנָה מִמֶּנּוּ בָּא עֵתָה הַנְּחִמָה וְהַצַּעַר, וְכֵן אֲרִיכוֹת הַזְּמַן אִינְנוּ וְתַרוֹן עַל הַחֲטָא, אֲלֵא סְבֻלּוֹת קֶצֶת לְפַתַּח לוֹ פֶּתַח תַּקּוּן, וְכֵן כָּל שְׂאָר דְרָכֵי חֶסֶד, כְּעִנְיָן (סנהדרין קד, א), "בְּרָא מִזְכָּה אֲבָא", אוֹ, "מִקְצַת נֶפֶשׁ כְּכֹל הַנֶּפֶשׁ" (קהלת רבה ז, כז), הַמְּזַכְרִים בְּדַבְרֵי הַחֲכָמִים, דְרָכֵי חֶסֶד הֵם לְקַבֵּל אֶת הַמוֹעֵט כְּמִרְבֵּה, אִדְּ לֹא מִתְנַגְּדִים וּמִכְחִישִׁים מִמֶּשׁ מִדַּת הַדִּין, כִּי כְּבָר יֵשׁ בָּהֶם טַעַם הַגּוֹן לְהַחֲשִׁיב אוֹתָם. אִדְּ שְׂיִתְרוּ עֲבֵרוֹת בְּלֹא כְלוּם אוֹ שְׁלֹא יִשְׁגַּח עֲלֵיהֶם, זֶה הִיא נֶגֶד הַדִּין לְגַמְרֵי, כִּי כְּבָר לֹא הִיא מִשְׁפָּט וְדִין אֱמֶתִי בְּדַבְרִים, עַל כֵּן זֶה אִי אֲפֹשֶׁר לְמַצָּא כָּלֵל. וְאִם אֶחָד מִן הַדְּרָכִים שְׁזָכְרָנוּ לֹא יִמְצָא לְחֹטָא לְמַלְט, וְדַאי שֶׁמִּדַּת הַדִּין לֹא תִּשׁוּב רִיקָם, וְכֵן אֲמָרוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה (בראשית רבה סז, ד), "מִאֲרִיךְ אֶפִּיָה וְגַבִּי דִּילִיָה". נִמְצָא שְׂאִין לְאָדָם הַרוֹצֵה לְפַקֵּחַ עֵינָיו פְּתוּי שְׂיוֹכַל לְהַתְּפֹתוֹת בּוֹ לְבִלְתֵּי הַזְהַר בְּמַעֲשָׂיו תַּכְלִית הַזְהִירוֹת וְדַקְדֵּק בָּם תַּכְלִית הַדְּקָדוּק.

הוּ כָּל אֵלֶּה הַשְּׁקִיפּוֹת שְׂיִשְׁקִיף עֲלֵיהֶן הָאָדָם וְיִקְנֶה בָּם מִדַּת הַזְהִירוֹת וְדַאי אִם בַּעַל נֶפֶשׁ הוּא.

למזבח יומי

מאמרים

בשיתוף:

הר"ת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הלל לזיווג התיאור

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il

ביאורים

המפגש עם עומק דקדוק הדין, וההקפדה על קלות וחמורות יכולות להביא אותנו ליאוש עמוק. אנו מכירים את חטאינו, ויודעים עד כמה רחוקים אנו משלמותם של האבות הקדושים. אם עליהם הייתה הקפדה כזו, עלינו על אחת כמה וכמה...

הקב"ה לא ברא את האדם כדי שירד לבאר שחת חס ושלום. האדם נברא כדי שירומם את נפשו ומתוך זה העולם כולו יתרומם ויהיה טוב יותר. לכן שיתף הקב"ה את מידת הרחמים בהנהגת העולם, שמשמעותה היא שה' מוכן להמתין בסבלנות עד שהאדם ישוב בתשובה. ויותר מכך – ה' נותן חיים לעולם בכל רגע ורגע. אילו היה בורא עולם מפסיק לרגע לתת לנו חיים, לא היינו קיימים. מידת הרחמים גדולה כל כך שאפילו בזמן שאדם מורד באדוניו ומוסיף רוע ושפלות בעולם הקב"ה ממשיך לתת לו חיים ומקיים את האדם, כיון שהקב"ה מחכה שהוא יתקן את מעשיו וישוב בתשובה.

התשובה היא חידוש, הנהגה שלא כדרך הטבע. לתשובה יש יכולת לבטל כליל את השפעתו השלילית של החטא. לעוקרו מראשיתו כאילו כלל לא נעשה. כיצד פועלת התשובה? לפני התשובה החטא היה דבוק באדם וחלק מאישיותו. רצונותיו היו נמוכים ושפלים. כשאדם שב בתשובה הוא מרומם את רצונו ואישיותו כבר אינה רדופה אחרי החטא. רצונו גבוה יותר, החטא כבר לא שייך לאישיותו – הוא אדם אחר והנהגה האלוקית עמו תהיה שונה.

בכל מצב שאדם נמצא, אין טעם להגיע ליאוש. היאוש עוצר אותי במקום, לכן הוא החטא הגדול ביותר, חוסר אמונה בכוחות שה' נתן בי. גם אני יכול לשוב בתשובה ולתקן את חטאיי! גם אני יכול להיות 'צדיק'!

הרחבות

1. האם העבירה באמת נמחקת?

שְׁהַעֲוֹן סָר מִמֶּשׁ מְהֵמָצִיאוֹת. הרמח"ל נוקט שלושה דברים להם מועילה מידת הרחמים. המעלה השלישית היא שהעוון נמחק לגמרי, כאילו לא נעשה כלל. הרב דסלר (מכתב מאלוהו חלק ד' עמ' 83) אומר לעומת זאת ש"בשעתה הרי עבירה היתה והעבר לא נמחק מן המציאות" והתשובה מועילה לעקור את החטא לגמרי רק בעולם הבא. הרמח"ל לכאורה חולק על הבנה זו, וכן ר' יוסף אלבו (ספר העיקרים מאמר רביעי כז) אומר שהתשובה שעושה האדם "תשים העבירה כאילו לא נעשית בפועל וכאילו הוא דבר שנעשה בטעות ובבלי דעת". העיקרון שמכריח 'בעל העיקרים' הוא שאם אדם מתחרט ושב בו ממעשיו – נמדד לפי המצב שלו כעת, ועכשיו לא היה עושה את אותו המעשה, אם כן גם בעבר הוא עשה את אותו מעשה כמו מתוך אונס ולא מתוך רצון. על מעשה שעשה האדם מתוך אונס אי אפשר לשפוט אותו. (עיין עוד ב'אורות התשובה' טז א*)

2. ייסורים מכפרים

מִקְצַת נֶפֶשׁ כָּכָל הַנֶּפֶשׁ. "אדם נכשל בעברה והוא חייב עליה מיתה לשמים- במה נתכפר לו? מת שורו, אבדה תרנגולו וכו' מקצת הנפש ככל הנפש" (קהלת רבה פרשה ז אות כז). חז"ל מלמדים אותנו כי ייסורים הבאים על האדם הם חסד מהקב"ה, ומכפרים לאדם על מעשיו.

שאלות לדיון

איך יתכן שמעשה שעשיתי בעבר ישתנה על ידי שינוי הרצון שלי בהווה? מהי משמעות מידת החסד של "מקצת הנפש ככל הנפש"?

הלימוד מוקדש לעילוי נשמת ר' שריה נחום בן אברהם שלמה ז"ל

למזבח יומי

מאמר

בשיתוף:

הרשת הישיבה בית אל
Yeshiva.org.il
הש"ס תש"ס תורה

www.yeshiva.org

www.meirtv.co.il